

Nr 27.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till Marinen: Fartygsbyggnader, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående plan för flottans fartygsbyggnader jämte i sistnämnda ämne väckta motioner.
(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (bilaga 6, punkt 91, s. 128—135 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952) föreslagit riksdagen att dels godkänna utökning av ny- och ombyggnadsprogrammen för marinens fartyg i den omfattning som i förberörda statsrådsprotokoll angivits, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 21 011 000 kronor, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 18, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna den plan för flottans fartygsbyggnader för budgetåren 1952/53—1958/59, som i nämnda statsrådsprotokoll angivits, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar enligt nämnda plan inom en kostnadsram av 350 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohman m. fl.* (I: 254) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg i Luleå m. fl.* (II: 334), har hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 18.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen I: 242.

Av statsverkspropositionen (bilaga 6, punkt 91) framgår följande.

Vad först angår *marinens nybyggnadsprogram* föreslås nybyggnad av ännu en minutläggare för kustartilleriet till en kostnad av 1 850 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1951. För fortsatt ersättningsbyggnad av trängfartyg beräknas vidare ett belopp av 1 000 000 kronor.

Marinförvaltningen beräknar prisstegringarna beträffande i nybyggnads-

planen upptagna sex mindre motortorpedbåtar till 2 100 000 kronor, varemot departementschefen icke har något att erinra. För tre ubåtar har marinförvaltningen anmält kostnadsökningen till tillhoppa 21 000 000 kronor, vilken ökning endast delvis sammanhänger med den allmänna prisstegringen. Inemot 11 miljoner kronor avse kostnader för reservmateriel för reparationstjänsten, konstruktionsförbättringar m. m. Med de nu redovisade merkostnaderna beräknas varje ubåt komma att draga en kostnad, inklusive reservmateriel, av 17 miljoner kronor, mer än en fördubbling i förhållande till de ursprungliga beräkningarna. Det är givetvis betänkligt, framhåller departementschefen, när de kostnadsberäkningar, varpå statsmakterna grunda sina beslut, äro så bristfälliga som i detta fall. Emellertid torde enligt departementschefen särskilda svårigheter ha förelegat, när det gällt projekteringen och konstruktionen av dessa fartyg, och det borde därför finnas anledning antaga, att det här vore fråga om ett undantagsfall. Departementschefen tillstyrker, att för de anmälda merkostnaderna beträffande ubåtarna beräknas det av marinförvaltningen angivna beloppet, 21 000 000 kronor. Bemyndiganderamen för nybyggnader föreslås även ökad med 1 400 000 kronor för färdigställande av fyra mindre motortorpedbåtar.

Totalt stiga kostnaderna för marinens nybyggnadsprogram vid bifall till vad sålunda förordats med 27 350 000 kronor.

Vad därefter angår *marinens moderniseringsprogram* beräknas 900 000 kronor för fortsatt modernisering av torpedbåtsmotorer. För ombyggnad av ytterligare två vedettbåtar tillhörande kustartilleriet upptages ett belopp av 200 000 kronor samt för iordningställande av vissa fartyg m. m. och förberedelser för ombyggnad av hjälpfartyg 500 000 kronor respektive 50 000 kronor.

Det av statsmakterna godkända moderniseringsprogrammet har kostnadsberäknats till 88 250 000 kronor. Vid bifall till vad nu förordats och med beaktande av att belopp om tillhoppa 491 000 kronor tillgodoförts anslaget från anslag under tolfte huvudtiteln, skulle totalkostnaden för programmet stiga med 2 141 000 kronor till 90 391 000 kronor.

För ifrågavarande moderniseringsplan ha tidigare lämnats beställningsbemyndiganden till ett belopp av 70 380 000 kronor. Departementschefen föreslår nu, att bemyndigande utverkas av riksdagen att slutföra programmet. Det ytterligare beställningsbemyndigande, som sålunda erfordras, uppgår till 20 011 000 kronor.

För *försöksverksamhet* föreslås ett beställningsbemyndigande på 1 000 000 kronor.

Sammanlagt skulle således erfordras nya beställningsbemyndiganden om 48 361 000 kronor, varav 27 350 000 kronor till nybyggnader, 20 011 000 kronor till moderniseringar och 1 000 000 kronor till försöksverksamhet.

Marinförvaltningen har hemställt om 91 000 000 kronor i *betalningsmedel*. Departementschefen räknar emellertid med att för budgetåret 1952/53 70 000 000 kronor skola visa sig tillräckliga. Detta innebär en ökning i jäm-

förelse med anslaget för innevarande budgetår med 10 000 000 kronor. Med föreslaget belopp anser departementschefen det möjligt att täcka betalningsutfallet å dels tidigare lämnade och i detta sammanhang föreslagna bemyndiganden, dels bemyndiganden avseende det i propositionen nr 18 framlagda förslaget till ny- och ombyggnadsplan för flottans fartyg.

Vid bifall till de för nästa budgetår framställda förslagen — inberäknat det i propositionen nr 18 avgivna förslaget om bemyndigande att intill ett belopp av 350 miljoner kronor utlägga beställningar enligt flottans fartygsbyggnadsplan — komma den 30 juni 1953 bemyndiganden om sammanlagt 421 211 000 kronor att icke vara täckta av betalningsmedel.

Av *propositionen nr 18* framgår följande.

Efter budgetåret 1946/47 — det sista året i den femårsperiod som avsågs i 1942 års försvarsbeslut — har ingen fast plan för flottans ersättningsbyggnad förefunnits. Vid 1948 års riksdags behandling av försvarsfrågan fastslogos visserligen vissa allmänna riktlinjer för ersättningsbyggnaden under den närmaste framtiden men beslutet innefattade icke någon detaljerad plan för ersättningsbyggnaden för en längre tidsperiod.

De av 1948 års riksdag fastställda riktlinjerna inneburo, att flottans ersättningsbyggnad skulle inriktas på att vidmakthålla beståndet av jagare och av lättare fartyg samt att komplettera detsamma med ett antal större torpedbåtar, avsedda att planenligt ingå i de operationsgrupper, vilka skapades genom 1942 års försvarsbeslut. Med dessa riktlinjer som utgångspunkt äskade marinförvaltningen för budgetåren 1950/51 och 1951/52 medel för nybyggnad av bland annat två jagare av typ Halland och ett antal ubåtsjaktfartyg av ny typ. Främst med hänsyn till det då pågående arbetet inom 1949 års försvarsutredning föranledde dessa förslag icke någon statsmakternas åtgärd.

Sedan det i början av år 1951 visat sig, att utredningsarbetet inom försvarsutredningen måste uppskjutas på oviss tid, har chefen för marinen, såsom redan i propositionen 1951:223 anmälts, framlagt en inom marinledningen verkställd utredning av frågan om fartygstyper lämpliga för flottans ersättningsbyggnad ävensom ett på grundval därav utarbetat förslag till plan för ny- och ombyggnad av flottans fartyg under de sex budgetåren 1952/53—1957/58.

Förslaget innebär i huvudsak följande. Byggnadsverksamheten under sexårsperioden bör i princip ha till ändamål att dels tillföra flottan nya enheter som ersättning för fartyg vilka under sexårsperioden beräknas bli överförda från linje- till reservflottan eller utrangeras, dels komplettera operationsgrupperna (numera benämnda eskadrar). För att nå dessa mål föreslås nybyggnad av fyra jagare av modifierad Ölandtyp, 11 motortorped—motorkanonbåtar av större typ, 15 motortorpedbåtar av typ T 32, tre ubåtar av Hajentyp, ett minfartyg av ny typ och 12 mindre minsvepare (typ M 51). Dessutom föreslås att 11 äldre jagare skola ombyggas till fregatter (för eskorttjänst, ubåtsjakt m. m.). De till nybyggnad föreslagna fyra jagarna avses som ersättning för

två stadsjagare och för kryssaren Gotland. Motortorped—motorkanonbåtarna avses för komplettering av eskadrarna. Övriga till nybyggnad föreslagna fartyg skola ersätta motsvarande enheter, vilka under perioden enligt nu gällande tidsnormer beräknas bli överförda till reservflottan eller uttrangeras.

Det föreslagna ny- och ombyggnadsprogrammet har kostnadsberäknats till 373 miljoner kronor enligt prisläget den 1 juli 1950.

För egen del erinrar departementschefen om att flottans fartygsbestånd helt naturligt utgör den kärna, omkring vilken verksamheten inom flottan bygges upp. Ovisshet om fartygsbeståndets framtida storlek och sammansättning måste därför väsentligt försvåra planläggningen beträffande personal, utbildning, landorganisation o. s. v. Departementschefen har därför i likhet med de militära myndigheterna funnit det angeläget, att en för flera år gällande plan för flottans fartygsbyggnader fastställs av statsmakterna.

Det av chefen för marinen framlagda förslaget, vilket ansluter sig till de riktlinjer för fartygsbyggnadspolitik som faststälts av 1948 års riksdag, har departementschefen funnit väl avvägt ur ekonomisk synpunkt. Önskemål föreligga om ytterligare nybyggnad av lätta fartyg för att kompensera bortfallet ur reservflottan av pansarskeppen av typ Sverige m. m. I likhet med chefen för marinen har departementschefen emellertid ansett, att med denna ersättningsbyggnad bör anstå till tid efter utgången av den period, som den nu föreslagna planen skall avse.

Enligt förslaget skall nybyggnaden av fartyg i huvudsak inriktas på typer för vilka redan finnas konstruktionsritningar. Med hänsyn till såväl tillgången på teknisk personal som de betydande kostnaderna för nykonstruktioner på detta område har departementschefen funnit detta välbetänkt.

Redan vid 1951 års riksdags höstsession har beslutats, att nybyggnaden av jagare skall avse dylika av modifierad Olandtyp. I fråga om motortorped—motorkanonbåtar har i berörda riksdagsbeslut förutsatts nybyggnad av en typ motsvarande typ T 101. I fråga om sistnämnda fartyg bör emellertid, framhåller departementschefen, med hänsyn till de begränsade erfarenheter som hittills erhållits beträffande denna fartygstyp, möjligheter till jämkningar föreligga. Förslaget beträffande övriga fartygstyper föranleder ingen erinran från departementschefens sida liksom ej heller mot den föreslagna benämningen fregatter på fartyg för ubåtsjakt- och eskortuppgifter.

Enligt förslaget skola 46 fartyg nybyggas, samtliga lätta. Detta skulle innebära, att antalet enheter skulle stiga under perioden samtidigt som det sammanlagda tonnaget minskar. Departementschefen har funnit denna utveckling i riktning mot ökat antal enheter erforderlig för att motverka den nedgång i slagkraft, som blir följden av att vissa större fartyg slopas utan att ersättas av nya enheter av samma styrka.

Departementschefen har sålunda ansett sig kunna till alla delar ansluta sig till marinchefens förslag beträffande såväl fartygstyper som antalet enheter. Härvid har förutsatts, att förslaget kan genomföras utan att medföra ökning av de årliga kostnaderna för personal, utbildning och underhåll m. m.

Departementschefen har intet haft att erinra mot marinchefens kostnadsberäkningar, slutande på ett belopp av 373 miljoner kronor enligt prisläget den 1 juli 1950. Med hänsyn till de efter denna tidpunkt inträdda prisstegringarna måste man enligt departementschefen räkna med en ökning av nämnda belopp. Departementschefen har uppskattat kostnaderna per den 1 juli 1951 till i runt tal 440 miljoner kronor.

Efter undersökningar bl. a. rörande produktionsläget inom berörda industrier har chefen för marinen ansett sig kunna räkna med att det föreslagna programmet skall kunna genomföras under sexårsperioden 1952/53—1957/58. Då det med ledning av vunna erfarenheter synes departementschefen tveksamt om planen skall kunna genomföras på denna tid, har han, med beaktande jämväl av statsfinansiella synpunkter, föreslagit, att planen utsträcker sig att omfatta jämväl budgetåret 1958/59.

Totalkostnaderna för fartygsbyggnadsplanen beräknas såsom nyss anförts enligt prisläget den 1 juli 1951 till 440 miljoner kronor. Enligt beslut vid 1951 års riksdags höstsession har marinförvaltningen bemyndigats att utlägga beställningar intill ett belopp av 20 miljoner kronor, varför resterande kostnad skulle utgöra 420 miljoner kronor. Då det icke syntes erforderligt att under budgetåret 1952/53 beställa de i planen upptagna ubåtarna, har departementschefen föreslagit, att av riksdagen nu utverkas bemyndigande att utlägga ytterligare beställningar för planens genomförande inom ramen för ett belopp av 350 miljoner kronor. Departementschefen har utgått från att Kungl. Maj:t skall äga utnyttja bemyndigandet redan under innevarande budgetår. Uppkommande behov av betalningsmedel syntes kunna rymmas inom de anslag till Marinen: Fartygsbyggnader, som anvisats för budgetåret 1951/52 respektive äskats i 1952 års statsverksproposition.

Den här framlagda planen avser endast flottans fartyg. Vid en uppskattning av det totala medelsbehovet för fartygsbyggnader måste även beaktas kostnaderna för ny- och ombyggnad av kustartilleriets fartygsmateriel samt av trängfartyg m.m. ävensom för den försöksverksamhet som avser fartygsmaterielen. I planen ha icke heller inräknats kostnader för att avsluta de nybyggnads- och moderniseringsarbeten, varom riksdagen redan fattat beslut eller varom förslag framlagts i årets statsverksproposition. De sammanlagda kostnaderna för ändamål, som skola tillgodoses med anlitage av anslaget Marinen: Fartygsbyggnader, kunna enligt prisläget den 1 juli 1951 preliminärt uppskattas på sätt framgår av följande sammanställning (beloppen i miljoner kronor).

Ny- och ombyggnad av fartyg för flottan enligt nu framlagd plan	440
Vid utgången av budgetåret 1951/52 kvarstående äldre bemyndiganden som icke täckts av betalningsanslag	73
I 1952 års statsverksproposition äskade bemyndiganden för budgetåret 1952/53	48
Bemyndiganden för budgetåren 1953/59 för kustartilleriets fartyg, trängfartyg och försöksverksamhet	36
Merkostnader på grund av prisstegringar avseende äldre beställningar ...	27
Summa	624

Ehuru den tidsperiod, som den nu föreslagna planen skall avse, enligt det föregående skulle förlängas till sju år, torde det enligt departementschefen vara berättigat att räkna med att av sagda belopp cirka 90 miljoner kronor komma att erfordras först efter sjuårsperiodens utgång. Genomsnittskostnaden per år under sjuårsperioden skulle då utgöra $\left(\frac{624-90}{7}=\right)$ omkring 75 miljoner kronor, eller 15 miljoner kronor mera än som anvisats för innevarande budgetår.

Det har synts få ankomma på Kungl. Maj:t att enligt i det föregående angivna riktlinjer meddela de närmare bestämmelser som erfordras för planens genomförande.

Utskottet. Den föreslagna nya planen för fartygsbyggnader innebär nybyggnad av 46 lätta fartyg. Totalkostnaderna beräknas enligt prisläget den 1 juli 1951 till 440 miljoner kronor. Utskottet, som erinrar om att efter femårsperioden 1942/47 någon fast plan för flottans ersättningsbyggnad icke förefunnits, anser riktigt att en för flera år gällande plan nu fastställs av riksdagen. Utskottet finner sig kunna helt ansluta sig till marinchefens av departementschefen tillstyrkta förslag med avseende å såväl fartygstyper som antalet enheter. Mot departementschefens kostnadsberäkningar har utskottet icke något att erinra liksom ej heller mot att — utöver av 1951 års riksdag lämnat beställningsbemyndigande för ändamålet — ytterligare beställningar för planens genomförande få utläggas inom ramen av 350 miljoner kronor. Bemyndigandet synes böra av Kungl. Maj:t få utnyttjas redan under innevarande budgetår. Marinchefen har räknat med att det föreslagna flottprogrammet skall kunna genomföras under en sexårsperiod, under det att departementschefen funnit det med hänsyn till vunna erfarenheter tveksamt, om planen skall kunna genomföras på denna tid. Med hänsyn härtill och med beaktande jämväl av statsfinansiella synpunkter har departementschefen föreslagit, att planen utsträcker att omfatta en sjuårsperiod. Utskottet kan ansluta sig till vad departementschefen sålunda förordat men förutsätter, att flottplanens verkställighetstid begränsas till sex år, därest detta med hänsyn till industriens leveranskapacitet och förhållandena i övrigt kan komma att visa sig möjligt.

Av det anförda framgår, att utskottet avstyrker de i ämnet väckta motionerna.

Vidkommande Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag har utskottet funnit sig böra tillstyrka den förordade utökningen av marinens nybyggnadsprogram, innebärande en merkostnad av 27,35 miljoner kronor. Utskottet har uppmärksammat, att merkostnaderna för de i byggnadsplanen ingående tre ubåtarna beräknats till 21 miljoner kronor, vilket innebär att varje ubåt kommer att draga en kostnad, inklusive reservmateriel, av 17 miljoner kronor eller mer än en fördubbling i förhållande till de ursprungliga beräkningarna. Utskottet anser i likhet med departementschefen betänkligt, när kostnadsberäkningar, varpå statsmakterna grunda sina beslut, äro så brist-

fälliga som i detta fall. Förslagen om utökning av moderniseringsprogrammet samt i fråga om försöksverksamheten synas böra godtagas. Mot det för nästa budgetår föreslagna beställningsbemyndigandet har utskottet icke något att erinra liksom ej heller mot det äskade anslaget.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må

a) godkänna utökning av ny- och ombyggnadsprogrammen för marinens fartyg i den omfattning, som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 (statsverkspropositionen) angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 21 011 000 kronor;

c) till *Marinen: Fartygsbyggnader* för budgetåret 1952/53 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor;

II. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 254 och II: 334

a) godkänna den plan för flottans fartygsbyggnader för budgetåren 1952/53—1958/59, som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 (propositionen nr 18) angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar enligt nämnda plan inom en kostnadsram av 350 000 000 kronor.

Stockholm den 15 februari 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Näsgård, Ohlon, fröken Andersson, herrar Leander, Eric Ericson, Pålsson, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Einar Persson, Axel Andersson, Lundgren och Bergman; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Bergström, Svensson i Grönvik, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Ståhl, Staxäng, Bergstrand, Åkerström, Petterson i Degerfors, fröknarna Elmén och Nygren.

Reservation

av herrar *Karl Andersson, Hesselbom och Åkerström.*
